

ਅਪੀਲੀ ਸਿਵਲ

ਚੋਪੜਾ ਅਤੇ ਗੋਸਾਈਂ ਜੇ.ਜੇ.ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ

ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਮੁਦਈ-ਅਪੀਲੈਂਟ

ਬਨਾਮ

ਐਮ.ਐਸ.ਟੀ. ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

1949 ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 684.

ਕਸਟਮ (ਪੰਜਾਬ) - ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ - ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ-ਭੈਣ-ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਦੇ ਜੱਟ - ਕੀ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਧਾਰਕ ਦੀ ਭੈਣ ਉਸ ਦੀ 5ਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਜਮਾਂਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਸਦੀ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਤਰਜੀਹੀ ਵਾਰਸ ਹੈ - ਭੈਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਕੀ ਉਹ ਧੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਜੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭੈਣਾਂ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਕੋਲੇਟਰਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ, 134 ਪੀ.ਆਰ. 1907 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਖਰੀ ਮਰਦ-ਧਾਰਕ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਾਂਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਜੀ.ਸੀ. ਬਹਿਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਅੰਬਾਲਾ, ਮਿਤੀ 9 ਮਈ, 1949 ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਤੋਂ ਨਿਯਮਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ, ਸ੍ਰੀ ਈ.ਐਫ਼. ਬਾਰਲੇ ਸਬ-ਜੱਜ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਮਿਤੀ 13 ਦਸੰਬਰ 1948 ਨੂੰ ਮੁਦਈ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸ਼ਮੀਰ ਚੰਦ ਅਤੇ ਵਾਈ ਪੀ ਗਾਂਧੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਗੰਗਾ ਪਰਸ਼ਾਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ।

ਫੈਸਲਾ

ਗੋਸਾਈਂ, ਜੇ. ਇਹ ਦੂਸਰੀ ਅਪੀਲ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਮਰਦ ਮਾਲਕ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਤਰਜੀਹੀ ਵਾਰਸ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਰੇ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਉਸ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜੇ ਜੱਦੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖਰੜ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਇੱਕ ਜੱਟ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਪਿੰਡ ਰਸਨਹੇੜੀ ਵਿੱਚ 61 ਵਿੱਥੇ 16 ਬਿਸਵੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਤੇਲਾ ਮਾਜਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਦੇਹ ਵਿੱਚ 36 ਵਿੱਥੇ 4 ਬਿਸਵੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। ਉਹ 6 ਨਵੰਬਰ, 1942 ਨੂੰ ਵਿਧਵਾ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਕਰਤਾਰੀ, ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਤੇਜ ਪਾਲ ਅਤੇ ਦੋ ਧੀਆਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ, ਮੁਦਾਲਾ ਨੰ. 1 ਅਤੇ ਐਮ.ਐਸ.ਟੀ ਤੇਜ ਕੌਰ, ਮੁਦਾਲਾ ਨੰ. 2. ਤੇਜ ਪਾਲ ਦੀ ਮੌਤ 17 ਨਵੰਬਰ, 1942 ਨੂੰ ਹੋ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਸੀ। 29 ਨਵੰਬਰ, 1942 ਨੂੰ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੰਤਕਾਲ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਰਤਾਰੀ ਦੇ ਹੱਕ

ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 7 ਅਗਸਤ, 1944 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਕਰਤਾਰੀ ਨੇ ਪਿੰਡ ਤੇਲਾ ਮਾਜਰਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤੇਜ ਕੌਰ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 6 ਨਵੰਬਰ, 1945 ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। 29 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1946 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਰਸਨਹੋੜੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੰਤਕਾਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤੇਜ ਕੌਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਉਹ ਤੇਜ ਪਾਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਰਤਾਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਰਸ ਸਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ 11 ਜਨਵਰੀ, 1947 ਨੂੰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ ਪਾਲ ਦਾ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੁਦਈ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖਰੜ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਤੇਲਾ ਮਾਜਰਾ ਵਿੱਚ ਧੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਤੋਹਫਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਧੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੰਤਕਾਲ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੁਦਾਲਾ ਐਮ.ਐਸ.ਟੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤੇਜ ਕੌਰ ਨੇ ਮੁਦਈ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੜਿਆ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਰਸ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੁਦਈ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸੀ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਜੱਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਦਾਲਾ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਮੁਦਾਲਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਠ ਮੁੱਦੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਤੇਜ ਪਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਧਾਰਕ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਕਿ ਮੁਦਈ ਕੰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੀ। ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ, ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਜੱਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਮੁਦਈ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਵਾਰਸ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁਦਈ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਰਚੇ ਸਮੇਤ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਦਈ ਨੇ ਅੰਬਾਲਾ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ 9 ਮਈ, 1949 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੰਬਰ 1, 2, 3, 4 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 5 ਅਤੇ 6 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਣਯੋਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਤੇਜ ਪਾਲ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਮੁੱਦਾ ਛੱਡੇ, ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਦੋਵੇਂ ਮੁਦਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਜਮਾਂਦਰੂ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੁਦਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਮੁਦਈ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਮੀਰ ਚੰਦ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਤਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ ਕਿ ਐਮ.ਐਸ.ਟੀ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਸ.ਟੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਤੇਜ ਪਾਲ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਹ *ਹਮੀਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ* (134 P.R. 1907) ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ *ਸੈਦਾਨ ਬੀਬੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਫਜ਼ਲ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ* (C.A. 599 of 1904) ਬਾਰੇ ਵੀ, ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਪੰਜਾਬ ਰਿਕਾਰਡ 1907 ਦੇ ਉਸੇ ਖੰਡ ਦੇ ਪੰਨਾ 646 ਤੋਂ 650 'ਤੇ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅੰਤਿਕਾ ਵਜੋਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਮਰਦ ਵੰਸ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼-ਧਾਰਕ ਜਿਸਨੇ ਔਲਾਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: *ਰਾਣੀ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਅਕੋ ਬਨਾਮ ਮੱਕਾ, ਤਾਜਾ, ਉਮਰ ਬਖਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ* (146 P.R. 1889), *ਮਾਮੂਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਐਸ.ਟੀ ਜੇਵਾਈ, ਮਿਸ. ਬਾਨੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ* (I.L.R. 8 Lah. 139), *ਕਾਂਸੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੀਟੂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ* (I.L.R. 16 Lah. 214), ਆਦਿ, ਰਿਵਾਜ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਰਕਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਯਮ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼-ਧਾਰਕ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼-ਧਾਰਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। *ਸੈਦਾਨ ਬੀਬੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਫਜ਼ਲ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ* (C.A. 599 of 1904) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ *ਹਮੀਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ* (134 P.R. 1907) ਵਿੱਚ, ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤਰਕ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅੰਤਿਕਾ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। *ਸੈਦਾਨ ਬੀਬੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਫਜ਼ਲ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਕੇਸ* (C.A. 599 of 1904.) ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ 1907 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਰਿਕਾਰਡ 134 ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਕਾ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੰਨਾ 648 'ਤੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ-

"ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਦਾ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਬੜੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈ 1 ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਭੈਣ ਜਿੰਨਾ ਅਲਫ਼ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਧੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁੱਦਾ ਜਾਂ ਵਿਧਵਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਤਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਜ਼ੀਮ ਕਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਔਰਤ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਤੀ ਅਲਫ਼ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵਾਰਸ ਕੌਣ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇੱਕ ਧੀ ਮੁਦਈ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਹੈਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਾਰਸ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਆਖਰੀ ਮਰਦ-ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਲਾਈਨ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੁਦਈ 2, ਉਸਦੀ ਧੀ ਤੱਕ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਫ਼ਾ 17 ਉੱਤੇ *ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਬਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਬਖਸ਼* ((2) 4 P.R. 1891 (F.B.)), ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਰਾਜਾ ਰਾਮ, 12 ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 62 ਉੱਤੇ, ਅੰਤਮ ਪੈਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੀ.ਆਰ. 1892 (ਐਫ਼.ਬੀ.), ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ *ਫੈਜ਼-ਉਦ-ਦੀਨ ਬਨਾਮ ਮੁਸੁਮਤ ਵਜੀਬ-ਉਨ-ਨਿਸਾ* (71 P.R. 1892) ਦੇ ਪੰਨੇ 256 257 ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਇੱਕ ਮਾਂ ਸਫਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਵਜੋਂ'। ਪੰਨਾ 256 ਦਾ ਆਖਰੀ ਪੈਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭੈਣ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਰਾ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭੈਣ ਦੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਦੇ ਜੰਤਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; *ਗਮਨ ਬਨਾਮ ਮੁਸੁਮਤ ਅਮਾਮ* (171 P.R. 1888), ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ..... ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਲਾਈਨ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕਦੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ, ਜੇ ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੇ ਕਿ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਕ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ; ਪਰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਅਭਿਆਸ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਖੋਜਣਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਧੀਆਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਮਾਸੀ ਦੇ, ਮੇਰੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਦਾਅਵਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਧੀਆਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਤ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਵੱਖਰਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਰੈਟੀਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਧਾਰਾ 23 ਦੀ ਧਾਰਾ 24 ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨੀ ਹੈ; ਮੁੱਖ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਹਨ, ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਇੱਕੋ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ; ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਜੀਬ-ਉਲ-ਅਰਜ਼ ਜਾਂ ਰਿਵਾਜ-ਏ-ਅਮ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਵਾਂਗ; ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ *ਫੈਜ਼-ਉਦ-ਦੀਨ ਈ ਬਨਾਮ ਮੁਸੁਮਤ ਵਜੀਬ-ਉਲ-ਨਿਸਾ* (71 P.R. 1892) ਵਿੱਚ ਵੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਪਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਪੰਨਾ 255 ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਦੋ ਲਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪੰਨੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਸੁੱਧਤਾ ਹੈ। ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੰਨਾ 256 ਅਤੇ 257 'ਤੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੀਆਂ ਸੰਖੇਪ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹਨ।

ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਮੀਰ ਚੰਦ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੇਸ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰਾ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ *ਹਮੀਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ* (134 P.R. 1907) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਧਾਰਕ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਖਰੀ ਮਰਦ-ਧਾਰਕ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਾਂਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਆਖਰੀ ਮਰਦ-ਧਾਰਕ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹੀ ਵਾਰਸ ਹਨ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂ ਭੈਣਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਵਾਰਸ ਹਨ, ਮੁਦਈ ਨੇ ਕੁਝ ਜੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਅਰਥਾਤ, ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਪੀ. 9. ਗਵਾਹ ਜੋ ਦਿੱਤੇ ਜੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ। ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਪੀ.9 ਧੀਆਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਿਵਾਜ-ਏ-ਐਮ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਤਕਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ, ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਡੀ. 6, ਡੀ. 9 ਅਤੇ ਡੀ.10 ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਕਾਪੀਆਂ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਜੱਜ, ਅੰਬਾਲਾ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਡੀ. 2. ਡੀ. 3 ਅਤੇ ਡੀ. 4 ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਇੰਤਕਾਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਡੀ. 6 ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਸੰਪੱਤੀ ਬਨਾਮ ਭੈਣ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮਾਂਦਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭੈਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਸੀਅਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਕਤ ਵਸੀਅਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਜਮਾਂਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਡੀ. 9 ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸੀ ਜਾਂ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਡੀ. 10 ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸੀ ਜਾਂ ਭੈਣ ਅਤੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੀ।

ਮੁਦਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਤਿੰਨ ਨਿਆਂਇਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਡੀ 2 ਇੱਕ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਥਰਡ ਡਿਗਰੀ ਕੋਲਟਰਲ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੇ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਗੈਰ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਥਰਡ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਵਾਰਸ ਹਨ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (1), ਮਹਾਜਨ, ਜੇ., (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਸੀ) ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਡੀ. 3 ਵੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਅੰਬਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੈਰੀ, ਸੀ.ਜੇ., ਅਤੇ ਮਹਾਜਨ, ਜੇ., ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (1947 P.L.R. 366), ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibit) ਡੀ. 4, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਅੰਬਾਲਾ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਭੈਣਾਂ ਗੈਰ-ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਵਾਰਸ ਸਨ। ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ

ਗਈ ਸੀ। ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਬਨਾਮ ਜਮਾਂਬੰਦੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕੇਸ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (1948 P.L.R. 220.), ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (1947 P.L.R. 36)। ਇਹ ਦੋ ਕੇਸ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਬਾਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (1948 P.L.R. 220.), ਮਹਾਜਨ, ਜੇ. ਨੇ ਤਿੰਨ ਨਿਆਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਇਕ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਬਨਾਮ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (A.I.R. 1933 Lah. 1005 (1)., ਦੂਜੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਰੂ ਅਤੇ ਹੋਰ (28 P.R. 1904.), ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਨੇ ਉਸ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਪੀ. 11 ਨੂੰ ਐਗਜ਼ੀਬਿਟ (Exhibits) ਪੀ. 9 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ:-

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ-ਏ-ਅਮ ਵਿਚ ਦਰਜ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭੈਣਾਂ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਨੁਕੂਲ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਪੱਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭੈਣ ਜਾਂ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। "

ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ:-

"ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਭੈਣ ਜਾਂ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਮ ਰਿਵਾਜ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਸੱਚ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰੈਟੀਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭੈਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕੇਸਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਭੈਣ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਜਾਂ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਨੂੰ ਧੀ ਅਤੇ ਭੈਣ ਦੋਵਾਂ ਉੱਤੇ ਤਰਜੀਹ ਹੈ ਪਰ ਧੀ ਬਹੁਤ ਅਨੁਕੂਲ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ।

ਆਖਰਕਾਰ, ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਆਮ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਭੈਣ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਹਤਰ ਵਾਰਸ ਸੀ।

ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (1948 P.L.R. 220), ਮਹਾਜਨ, ਜੇ., ਬੈਂਚ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 21 ਦਸੰਬਰ, 1944 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ, ਇਹ ਉਤਸੁਕ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲਾ ਕੇਸ 1947 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 366, ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਰਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (1948 P.L.R. 220) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਬੈਂਚ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੈਟੀਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਨੇ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭੈਣਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੁਰਖਿਆਂ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਪੱਤੀ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ

ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਪੈਰੇ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਨਿਆਂਇਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ।

ਸਵਾਈ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (1951 P.L.R. 328) ਵਿੱਚ, ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਉੱਠਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਬਿਹਤਰ ਵਾਰਸ ਸਨ।

ਮੈਲੂ ਵਿਚ ਬਨਾਮ ਐਮ. ਐਸ. ਟੀ ਈਸ਼ਰੋ ਅਤੇ ਹੋਰ (A.I.R. 1950 E.P. 289), ਪਾਰਟੀਆਂ ਥਾਨੇਸਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਜੱਟ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣ ਕਰਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਛੇਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੈਰ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰ ਬਾਰੇ ਸੀ। ਥਾਨੇਸਰ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਿਵਾਜ-ਏ-ਆਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਗੈਰ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਛੇਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਵਾਰਸ ਸਨ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ *ਹਰਕੇਸ਼ ਨਿਹਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੁਰਜਨ ਹਮੇਲਾ* (1955 N.U.C. 4961.), ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਕੋਲਟਰਲ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਥਾਨੇਸਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਸੱਤਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕੇ ਗੈਰ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੁਖਵੰਤ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (A.I.R. 1951 Simla 242), ਅਤੇ *ਐੱਮ. ਜੀਓ ਬਨਾਮ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ* (A.I.R. 1953 Punj. 177-) ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ *ਰੈਟੀਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਆਫ ਕਸਟਮਰੀ ਲਾਅ* ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਮ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਸਟਮ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਕਤ ਪੈਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਲੇਖਕ ਉਕਤ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ *ਰੈਟੀਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਆਫ ਕਸਟਮਰੀ ਲਾਅ* ਦੇ ਪੈਰਾ ਗ੍ਰਾਫ 24 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਸਟਮ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਸੰਪਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਨਿਆਂਇਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼-ਧਾਰਕ ਦੀ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੇਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ *ਕਿਰਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ* (1948 P.L.R. 220) ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਸਟਮਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ *ਰੈਟੀਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ* ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਮ ਕਸਟਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਮ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਜੱਟਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭੈਣਾਂ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਕੇ ਗੈਰ-ਪੁਰਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਖਰਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਂਗਾ।

ਚੇਪਰਾ, ਜੇ.-ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡੀ.ਕੇ .ਐਮ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮਕੁੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮੀਨੂੰ ਬਾਲਾ